

VASTAANOTTAJA: kirjaamo.om@gov.fi / Kriminaalipolitiikka ja rikosoikeusyksikkö

VIITE: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.9.2024 VN/24181/2023 Uhripoliittisen toimenpideohjelman rahoitustyöryhmän kysymykset koskien järjestöjen tuottamien rikoksen uhrien tukipalveluiden merkitystä rikosprosessin sujuvuuden ja tehokkuuden näkökulmasta

Tuomioviraston lausunto: Lausunto uhreille ja todistajille tarjottavien tukipalvelujen tärkeydestä rikosprosessissa, erityisesti tuomioistuinvaiheen osalta

Yleisesti

Yleisesti voidaan todeta, että kansalaiset eivät juurikaan tunne rikosprosessia ja sen vaiheita, sen toimijoita tai edes omia oikeuksiaan, ja saattavat olla hyvinkin ymmällään siitä, mitä heiltä odotetaan ja miten heidän tulisi rikosasiassa toimia. Viranomaisia velvoittaa informointivelvollisuus, mutta siitä huolimatta on selviä havaintoja siitä, että aivan erityisesti osalliset, joilla ei ole avustajaa, ovat epätietoisia prosessin kulusta. Tämä aiheuttaa heissä huolta ja epävarmuutta.

Tämä huoli ja epävarmuus vielä kertaantuu sellaisten henkilöiden osalta, joilla jo lähitökohtaisesti on haasteita (trauma, ikä, kieli, kulttuuri, terveydentila) vastaanottaa tietoa ja pystyä toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla omassa asiassa.

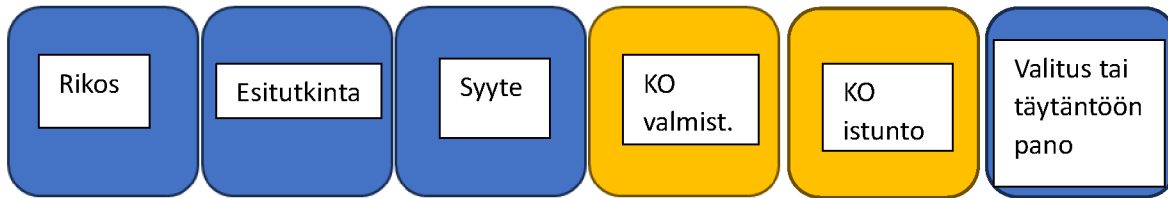
Kun vielä tiedetään, että eräät rikostyypit (seksuaalirikos, fyysinen ja henkinen väkivalta, vapaudenriisto, lähisuhdeväkivalta, uhkailu) ovat omiaan aiheuttamaan uhrille rikoksesta johtuvaa traumakokemusta, pelkoa ja ahdistusta, voi asiaan osallisen tosiasiallinen kyky toimia omien etujensa mukaisesti olla monella tasolla heikentynyt.

Erilaisten tukipalvelujärjestöjen ja erityisesti Rikosuhripäivystyksen (RIKU) panos ja toiminta on tärkeää, eikä sitä voi kokonaan korvata esimerkiksi oikeusoppineen oikeudenkäyntiavustajan määräämisellä.

Suuri osa tuesta, tiedonantamisesta ja palveluihin ohjaamisesta tapahtuu jo paljon ennen oikeudenkäyntivaihetta. Tuomioistuimen mahdollisuudet vastata asianomistajan tarpeisiin aktualisoituvat käytännössä aikaisintaan vasta, kun asiaa valmistellaan kirjallisesti eli esimerkiksi istuntokutsun lähettämisen yhteydessä. Samalla on tapana

lähettää asianomistajalle tietoa Rikosuhripäivystyksen palveluista. Tuomioistuimien pääsee siis vaikuttamaan vasta omassa vaiheessaan (keltaiset laatikot).

Tietojemme mukaan esimerkiksi syyttäjät eivät ole yhteydessä kuultaviin syyteharjoituksen aikana.

Oikeuden tuomarilla on prosessinjohtotehtävä, johon kuuluu kaikkien osallisten tasa-kohtelu. Tämä voi tarvittaessa sisältää myös tiedustelun asianomistajan tai todistajan erityisistä suojelun tai tiedon tarpeista, mutta tuomioistuimien kannalta kaikista sujuvimpia ovat tilanteet, joissa asiaan osallisen tarpeet tuodaan tuomioistuimen tietoon avustajan tai tukihenkilön toimesta. Tukea ja tietoa on pääsääntöisesti tarpeen saada myös huomattavasti aikaisemmassa vaiheessa kuin vasta istunnon lähestyessä.

Poliisilla on lain mukainen velvollisuus informoida asianosaisia, myös asianomistajaa, hänelle kuuluvista oikeuksista, joihin sisältyy tukipalvelut (avustaja, tukihenkilö, erityisen haavoittuvuuden arvioiminen ja mahdolliset erityisjärjestelyt).

Tästä huolimatta tiedetään, että ihmiset harvoin ovat kykeneviä vastaanottamaan paljon erilaista tietoa pian rikostapahtuman jälkeen, ainakaan jos tapahtuma on ollut traumaattinen. Tietoa ja tukea tarvitaan siis pitkän prosessin ajan.

Tuomioistuinviraston vastaukset

1. Millaisena näette järjestöjen tuottamien rikoksen uhrien tukipalvelujen roolin ja merkityksen rikosprosessin sujuvuuden ja rikosvastuun toteutumisen kannalta?

Rikoksen uhrien tukipalvelut ovat hyvin tärkeitä sekä rikosvastuun toteutumisen että rikosprosessin sujuvuuden kannalta. Tukipalvelut tukevat uhria sekä henkisesti että tiedollisesti, mikä mahdollistaa uhrin aktiivisen ja täysipainoisen osallistumisen oikeusprosessiin. Tämä edistää oikeusvarmuutta ja rikosvastuun toteutumista, sillä uhrien osallistuminen on olennainen osa prosessia, joka johtaa oikeudenmukaiseen lopputulokseen.

Kun uhri saa tarvittavaa tukea, hän **on todennäköisemmin kykenevä osallistumaan aktiivisesti rikosprosessiin, mikä puolestaan lisää todennäköisyyttä, että rikosvastuu toteutuu**. Ilman järjestöjen tukea monet uhrin saattaisivat jättää ilmoittamatta rikoksesta tai vetäytyä prosessista. Tämä voisi johtaa siihen, että rikoksentehtyjä jää ilman seuraamuksia.

Järjestöjen tarjoamat tukipalvelut eivät pääty oikeusprosessiin, vaan ne voivat jatkua vielä sen jälkeen. Uhrille voidaan tarjota apua pitkäkestoisten trauma-

jen käsittelyssä ja auttaa palaamaan normaalimpaan elämään. Tämä tukee rikosprosessin lopputuloksen oikeudenmukaisuutta, sillä **uhri saa sekä henkisen että fyysisen tuen yhteiskuntaan sopeutumisessa.**

Yhteiskunnallisella tasolla järjestöt toimivat usein myös **uhrien oikeuksien edistäjinä**. Ne voivat vaikuttaa lainsäädäntöön ja rikosprosessin kehittämiseen niin, että uhrien asema vahvistuu ja heidän oikeutensa otetaan paremmin huomioon. Esimerkiksi järjestöjen toiminta on ollut merkittävässä roolissa, kun on kehitetty uhrin suojeluun liittyviä lakeja ja menettelyjä, kuten mahdollisuutta käyttää videoituja kuulusteluja erityisen haavoittuvassa asemassa oleville uhreille.

2. Millaisena näette järjestöjen tuottamien rikoksen uhrien tukipalvelujen roolin ja merkityksen käytännön työnne sujuvuuden kannalta (paikallisella, alueellisella ja/tai kansallisella tasolla)?

Rikoksen uhriksi joutuminen on usein traumaattinen kokemus, ja uhrin voi kärsiä pelosta, ahdistuksesta ja häpeästä. Järjestöt, kuten Rikosuhripäivystys (RIKU) ja muut vastaavat järjestöt, tarjoavat **psykososiaalista tukea**, kuten kriisiapua ja vertaistukea, jotka auttavat uhria käsittelemään tapahtunutta ja toipumaan. Tämä tuki on tärkeää, jotta uhri pystyy toimimaan aktiivisesti ja selkeästi rikosprosessissa, esimerkiksi antamaan lausuntoja poliisille tai oikeudessa.

Rikoksen uhrin saattavat olla epätietoisia oikeuksistaan ja siitä, miten rikosprosessi etenee. Järjestöt auttavat uhreja ymmärtämään prosessin eri vaiheet ja oikeutensa, esimerkiksi vahingonkorvausvaatimusten esittämisessä tai suoja-toimien hakemisessa, kuten lähestymiskiellon pyytämisessä. **Tiedollinen tuki** varmistaa, että uhrin voi tehdä tietoisia päätöksiä ja että heillä on realistinen käsitys siitä, mitä he voivat odottaa oikeusprosessissa.

Käytännössä tuomioistuinarjossa näkyvät erityisesti **tukihenkilöt**, jotka voivat olla mukana poliisikuulusteluissa tai oikeudenkäynnissä. Tukihenkilö voi vähentää uhrin kokemaa stressiä ja auttaa luomaan turvallisemman ilmapiirin. Tämä voi edistää uhrin halukkuutta osallistua oikeusprosessiin ja vähentää tilanteeseen liittyvää pelkoa ja ahdistusta. Tämä on erityisen tärkeää vakavissa rikoksissa, kuten perheväkivalta- tai seksuaalirikostapauksissa.

3. Millaisena näette järjestöjen tuottamien rikoksen uhrien tukipalvelujen roolin ja merkityksen erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville uhriryhmille? Näitä ovat muun muassa lapset, perhe- ja lähisuhdeväkivallan, seksuaalirikosten ja ihmiskaupan uhrin, mukaan lukien avioliittoon pakottamisen uhrin, sekä kunniaan liittyvän väkivallan uhrin

Järjestöt voivat auttaa erityisen haavoittuvia uhreja, kuten lapsia, vanhuksia, vammaisia tai maahanmuuttajia, joiden voi olla vaikea toimia oikeusjärjestelmässä. Näille ryhmille suunnattu tuki voi sisältää erityisiä toimenpiteitä, kuten oikeusavun saamista tai palvelujen saatavuuden varmistamista eri kielillä ja kulttuurisensitiivisesti. Oikeusviranomaisilla ei juurikaan ole mahdollisuuksia

toteuttaa tällaisia palveluja tai järjestelyjä, ainakaan ennen asian etenemistä tuomioistuimeen.

Lopuksi

Erityisesti Rikosuhripäivystyksellä¹ on tärkeä rooli rikoksen uhrien tukipalveluissa, tarjoten monipuolista apua uhrien psyykkisen hyvinvoinnin, oikeuksien ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Yhteistyö poliisin, oikeuslaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa on keskeinen osa palvelujen vaikuttavuutta ja sitä, että rikoksen uhrit saavat kokonaisvaltaista tukea Suomessa

Ylivohtaja Riku Jaakkola

Erityisasiantuntija Nina Immonen

---

¹ Rikosuhripäivystys (RIKU) on keskeinen rikoksen uhrien tukipalvelujen tarjoaja Suomessa. Sen ohella tukitoimijoina saattavat olla myös Monika-Naiset liitto ry, Naisasialiitto Unioni ja Naisten linja, Tukinainen ry, Settlementiliitto, Suomen Mielenterveysseura (Mieli ry), Ensi- ja turvakotien liitto, Pakolaisneuvonta ry, SPR ja Victim Support Europe (VSE).

